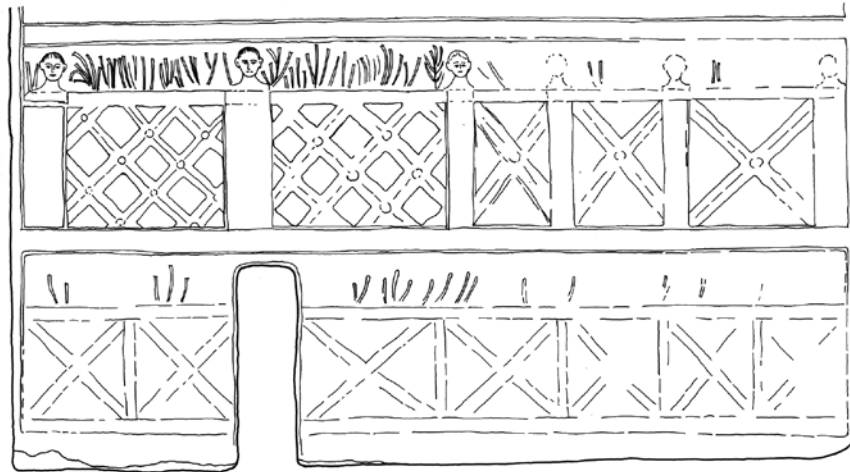

ГРАДОВИ И ГРАЂАНИ
ВИЗАНТИЈСКОГ СВЕТА

CITIES AND CITIZENS
IN BYZANTINE WORLD

„Старине су те све, у своје време биле, знатне чињенице у образовном и просветном животу народа. Не смемо их стога заустити, но се њима морамо живо послужити при расветљавању народне прошлости“
М. Валтровић, 1888.

Once all those antique facts were major facts in educational life of the nation. Therefore we must not leave them so, but to use them vividly in uncovering the national past.
M. Valtrović, 1888.

Четрнаест година у Нишу се окупљају истакнути византолози из целог света уз неизмерљиво залагање и свесрдну подршку Града Ниша, Епархије нишке и Универзитета у Нишу, а са благословом Патријарха српског Његове Светости Господина Иринеја. Благодаречи томе, међународни симпозијум „Ниш и Византија“ је високо рангиран у научном свету и као такав неодвојив је од Ниша као његово препознатљиво обележје и ван граница наше земље. Опет је град Ниш, баш као некада давно, постао средиште византијске цивилизације, културе и уметности, у коме се једнако огледа њихов одјек на данашњи Ниш и савремену европску цивилизацију.

Када смо се пре 14 година први пут окупили на овом месту, испод крова нишког Универзитета, на међународном симпозијуму

Fourteen years prominent byzantologists from around the world gather together in Niš, with support of the City of Niš, University of Niš and Niš Orthodox Eparchy and with the blessing of His Holiness Serbian Patriarch Mr. Irinej. Lasting so many years and growing in quality of its work, the international symposium „Niš and Byzantium“ has been highly ranked in the world of science and as such has become inseparable from Niš as its distinctive feature in- and outside our country borders. Just as once upon a time, Niš city became again the center of Byzantine civilization, culture and art, in which also nowadays is equally reflected their impact on Niš and on modern European civilization.

When we gathered in this place for the first time, 14 years ago, under the roof of the University of

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ
2.VI 2015.

Међународни симпозијум
Византолога – "Ниш и Византија"

Ниш

Драге моје Нишлије и учесници научног скупа "Ниш и Византија", жалим што нисам у могућности да присуствујем значајном међународном скупу посвећеном Нишу и његовом односу са Византијом и Византијском културом.

Иако нисам физички присутан, духом и мислима сам увек са вама. Радујем се сваком успеху славног Константиновог града и желим му пуно успеха на свим пољима културе и економије.

Срдачно поздрављам учеснике симпозијума и желим плодносан рад.

Ваш бивши Епископ нишки и Патријарх српски

+ ИРИНЕЈ

Сл. 1 Поздравно писмо Патријарха српског Господина Иринеја
Sl. 1 Greetings letter from Serbian Patriarch Mr. Irinej

византолога под именом „Ниш и Византија“, многи су били сумњичави. Мислили су да је то превише за град Ниш, епархију Нишку и сувишно Универзитету у Нишу који нема дисциплине у највећој мери заступљене на нишком скупу, као што су историја уметности, археологија, класична филологија, теологија. Показало се да је баш то квалитет овог научног скупа и добра основа да једног дана на нишком Универзитету заживе и ове дисциплине. На тај начин би се широко отворио прозор према

Niš, at the international symposium of byzantologists titled „Niš and Byzantium“, the public was skeptical about it. They thought it was too much ambitious for the city of Niš, Niš Orthodox Eparchy and redundant to the University of Niš, since it has no study disciplines mostly represented at the Niš symposium, such as: art history, archeology, classical philology, theology. However, it turned out that right that happened to be the quality of this scientific meeting and actually a good basis to found these scientific disciplines also

свету, како је то лепо рекао наш нобеловац Иво Андрић на дан отварања Универзитета у Нишу 15. јуна 1965. године.

У овој години, када обележавамо 50 година од формирања Универзитета у Нишу, морамо се сетити наших манастира као првих и најстаријих универзитета који су и у најтежим историјским приликама, када смо изгубили градове, радили на просветном и културном уздицању нашег народа. Споменимо оближњи манастир Св. Ђорђа код села Каменица, који је у XVI веку стециште духовне и интелектуалне елите која се повукла из града Ниша после турског освајања. Овде су из пера јериђаконa Арсенија, писане и осликаване књиге. Манастир Св. Ђорђа је преузео на себе обавезу да буде духовни, просветни, културни и васпитни центар, ове средине. То нам даје за право да га условно назовемо оновременим нишким универзитетом, и обавезу да га се на данашњи дан сетимо. (сл. 1)

Из тог разлога, ове године сетимо се „Градова и грађана византијског света“. Настанак градова и прихватање ваљаних градских закона, неодвојиво је од историје античке цивилизације. Иза сигурних градских бедема развијала се грчка и римска цивилизација на чијем је последњем, касноантичком културном слоју, утемељена византијска цивилизација, култура и уметност. (сл. 2)

Византинци су од Аристола научили да у градовима грађани треба да буду, не само сигурни, већ и срећни. У урбаној матрици градова византијског комонвелта, увек се могу препознати Константинопољ и Јерусалим, као слика „небеског града“. Сигурни бедеми градова

within the Niš University. This would be “a widely opened window to the world“, as it was beautifully said by our Nobel Prize winner Ivo Andrić on the day of University of Niš opening, on 15 June, 1965.

In this year, when we mark 50 years of the University of Niš establishing, we have to remember our monasteries as the first and the oldest “universities” that, even in the most difficult historical moments and circumstances, when we lost cities, worked on education and cultural building of our people. Let us mention the monastery of St. Djordje nearby the village of Kamenica, which in the sixteenth century was the meeting place for spiritual and intellectual elite who withdrew from the city of Niš, after the Turkish conquest. Here were written and depicted books by priest Arsenije. Monastery of St. Djordje has undertaken to be a spiritual, educational and cultural center of the region. Therefore we have right conditionally to call it the contemporary “University” of Niš, and the obligation to remember it by this.

For this reason, this year we recall the „cities and citizens of the Byzantine world“. Emerging of the cities and acceptance of valid city laws have been inseparable from the history of ancient civilization. Inside the safe city walls Greek and Roman civilization developed and evolved; on their last layer – the ancient Roman cultural layer, in the shelter of the famous cities walls, Byzantine civilization, culture and art were grounded.

Byzantines learned from Aristotle that people in cities should be not only safe, but also happy. In the urban pattern of the cities of

Сл. 2 Свечано отварање симпозијума (конзул републике Бугарске Атанас Крстин, проректор проф. др Весна Лопичић, Епископ нишки проф. др Јован, Градоначелник проф. др Зоран Перишић, Начелник ПУ Ниш Срђан Гркуловић, градски већник проф. Др Јован Стојковић)

Sl. 2 Opening of the symposium (Consul of the Republic of Bulgaria H.E. Mr. Atanas Krstin, Niš University Vice-rector Mrs. Vesna Lopičić, PhD, Bishop of Niš Dr Jovan Purić, Mayor of Niš City Mr. Zoran Perišić, MD, PhD; Head of Niš Police Department Mr. Srdjan Grekulović, Niš City Councilor Mr. Jovan Stojković, PhD)

објединили су духовну и интелектуалну елиту као носиоце развоја и напретка појединца и друштва. Друштвени, културни и цивилизацијски развој једне државе и једног народа, неодвојив од њихових градова и грађана, како некада тако и данас. Таква су градска насеља у средњовековним српским земљама, али и утврђења, подизана на неприступачним и сигурним местима, као светионици цивилизацијског напретка. Као такви, градови су по природи ствари освајани, рушени и разарани, затим је са њих одношен грађевински материјал, а данас, нагла урбанизација и интезивни развој бришу

Byzantine commonwealth, one can always recognize Constantinople and Jerusalem as the image of the „heavenly city“. Safe cities ramparts unified the spiritual and intellectual elite as bearers of the individual and society progress and development. Social, cultural and civilizational development of one state and one people are inseparable from its cities and citizens, both in past and now. Such urban settlements and fortifications in the medieval Serbian countries were erected in rugged and safe places, as the beacons of civilization progress. Through the history these cities were conquered, devastated and demolished many times, their

Сл. 3. Епископ нишки
проф. др Јован
(Пурић)
Sl.3 Bishop of Niš prof.
Dr. Jovan (Purić)

скромне остатке прошлости и цивилизацијског идентитета. Оног тренутка када су градови изгубљени, а са њима и грађанство, све је стало. (сл.3)

Урбани континуитет и са уважавањем хронолошки сагледана структура града препознатљива и сачувана до данас, огледало су цивилизацијског и културног нивоа једне средине. У граду владају узвишени градски закони и племенити грађански манири, који су од старих Грка и Римљана преко Византинаца, и данас део нашег знања и понашања. Зато, сетимо се градова и грађана византијског света којима у великој мери дугујемо оно што јесмо. Посебно се ових дана сетимо града Ниша чији је значај за Византијско царство и српску средњовековну државу остао некако по страни интересовања научне јавност. (сл. 4)

ruins and debris were taken away, while today accelerated urbanization and intensive development have deleted scant remains of the past and civilizational identity. The moment when the cities vanished, and along with them the people of the cities vanished too, everything ceased.

Urban continuity and chronologically perceived structure of the cities reflect the civilizational and cultural degree. Valid city laws and noble manners dating from the ancient Greeks and Romans, over Byzantines, also today are being part of our knowledge and behavior. Therefore, let us remember the cities and citizens of the Byzantine world which largely owe what we are. Especially these days - let us remember the city of Niš, whose significance for the Byzantine Empire and the Serbian medieval state didn't attract enough attention of the scientific public.

Сл. 4. Градоначелник
проф. др Зоран
Перишић
Sl. 4 Mayor of Niš Mr
Zoran Perišić, MD,
PhD

Сл. 5 Проф. др
Миодраг Марковић
(Београд)
Sl. 5 Miodrag
Marković, PhD
(Belgrade)

Скоро ништа не знамо о изгледу византијског и српског средњовековног Ниша, док се његово византијско име Нисос, за разлику од оног римског Наисус, никад и не спомиње. Какав је био средњовековни град Ниш и његови грађани, сликовито открива 1188. године архиепископ Виљем Тирски: „Ниш је утврђени град са јаким зидинама и кулама, са ратоборним грађанима, који је штитио прилаз великом каменом мосту преко Нишаве. Овај град по природном положају и бедемима био је врло утврђен, обилује великим бројем

Almost nothing is known about the appearance of Byzantine and medieval Serbian Niš and its Byzantine name Nisos, unlike the Roman Naissus, is almost never mentioned. What was the medieval city of Niš and its citizens like, in 1188 vividly reveals archbishop William of Tyre: „Niš is a fortified city with strong walls and towers, with combative citizens who protected access to a large stone bridge over the river Nišava. Due to its natural position and its walls, the city was well fortified, overwhelmed with citizens who were considered to be the leading to the others in terms

Сл. 6 Учесници симпозијума Ниш и Византија XIV
Sl. 6 Participants of the symposium Niš and Byzantium XIV

грађана за које се сматрало да војничком вештином и снагом духа и тела предњаче осталим у тој покрајини.“ Тако је изгледао Ниш, а такве су биле Нишлије. (сл. 5)

Симпозијум се свих ових година одржава уз благослов његове светости Патријарха српског Господина Иринеја. И ове године је тако, али је због недостатка времена Патријарх српски Господин Иринеј послао писмо подршке нашем скупу у коме је пожелео успешан рад учесницима:

„Драге моје Нишлије и учесници научног скупа „Ниш и Византија“, жалим што нисам у могућности да присуствујем значајном међународном скупу посвећеном Нишу и његовом односу са Византијом и Византијском културом.

Иако нисам физички присутан, духом и мислима сам увек са вама. Радујем се сваком успеху славног Константиновог града и желим му пуно успеха на свим пољима културе и економије.

of military skills and mind and body strength in the province.” That is how Niš looked like, and Niš citizens as well.

All these years the symposium has been held with the blessing of His Holiness Serbian Patriarch Irinej. This year, too. Due to the lack of time this year however Serbian Patriarch Irinej sent a letter of support to our conference in which he wished the participants successful work:

„My dear Niš people and respected participants of „Niš and Byzantium“ symposium, I regret for I was unable to attend this year international gathering dedicated to Niš and its connections with the Byzantine Empire and Byzantine culture. Though I am not physically present, my spirit and my thoughts are always with you. I look forward to every success of the famous city of Constantine and I wish it much success in all fields of culture and economy.

I cordially greet the participants of the symposium and wish you fruitful work.

*Срдачно поздрављам учеснике
симпозијума и желим плодносан
рад.*

*Ваши бивши Епископ нишки и
Патријар српски
Иринеј“*

Преносећи благослов Патријарха српског, поздравно писмо је прочитао Преосвећени Епископ нишки Господин др Јован. Свечаност отварања симпозијума настављена је речима добродошлице градоначелника проф. др Зорана Перишића. Испред Универзитета присутне је поздравила проректор проф. др Весна Лопичић. Симпозијум је отворио академик проф. др Миодраг Марковић (Београд). Зборник радова са прошлогодишњг окупљања Ниш и Византија XIII, представио је Милош Живковић (Београд). Посебну радост присутнима пружио је својим наступом Хор студентског културног центра из Ниша. Четрнаести симпозијум „Ниш и Византија“ завршен је свечаним пријемом у председништву града од страна помоћника градоначелника др Радана Илића, уз разговор новинара са учесницима симпозијума. (сл. 6)

др Миша Ракоција

*Your former Bishop of Niš and
Serbian Patriarch
Irinej “*

The greeting letter was read by Reverend Bishop of Niš Dr Jovan who conveyed the blessing of the Serbian Patriarch. The opening ceremony of the symposium continued with words of welcome by the Mayor prof. Dr. Zoran Perišić. And on behalf of the University the guests were welcomed by the University pro-rector prof. Dr. Vesna Lopičić. The symposium was opened by prof. Dr. Miodrag Markovic (Belgrade). The Proceedings of 2014 was presented by Miloš Živković (Belgrade). A special joy was brought to the audience by the Niš Student Cultural Centre Choir performance. The 14th „Niš and Byzantium“ symposium was closed by the official reception for the participants and journalists at the City Hall of Niš, hosted by Deputy Mayor Dr. Radan Ilić.

Dr Miša Rakocija